מתרצת הגמרא: אכן אף מזרעו של יתרו היה פנחס, אך לא מבתו של יתרו ממש, **אֶלָּא אִי אֲבוּהַּ דְּאִמַּיהּ מִיּוֹסֵף** – אם אבי אמו של פנחס היה מזרעו של יוסף, **אִמֵּהּ דְּאִמַּיהּ מִיתְרוֹ** – אם כן אם אמו היתה מזרעו של יתרו, **וְאִי אֲבוּהַּ דְּאִמַּיהּ מִיתְרוֹ** – ואם אבי אמו היה מזרעו של יתרו, **אִמֵּהּ דְּאִמַּיהּ מִיּוֹסֵף** – אם אמו היתה מזרע יוסף. ונמצא שאמו היתה גם מזרע יוסף וגם מזרע יתרו, ואם כן אין לומר שהיא היתה בת יתרו ממש, שאם כן לא יתכן שהיתה משבט יוסף, אלא על כרחך כוונת הפסוק שאלעזר לקח אשה מבנות פוטיאל היינו שהיא נולדה מזרע יתרו ויוסף, ויתכן שפנחס היה רק דור רביעי או חמישי מבת יתרו, ועל כל פנים לא היה קרוב כיהונתן שהיה דור שלישי לבת יתרו, ועל כן הועיל מה שאהרון דבק בטובים שיצא ממנו פנחס, אבל משה שנשא את בת יתרו ממש, לכך יצא ממנו יהונתן.

הגמרא מביאה ראיה שפנחס היה גם מזרעו של יוסף וגם מזרעו של יתרו: **דַּיְקָא נַמִּי** – דבר זה מדויק גם מלשון הפסוק, **דִּכְתִיב** (שמות ו כה) שאלעזר אבי פנחס נשא **'מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל'**, ומזה שהפסוק כתב 'פוטיאל' עם יו"ד בלשון רבים ולא 'פוטאל', **תַּרְתֵּי שְׁמַע מִינָּהּ** – משמע שהיה כאן שני פיטויים, כלומר שהיא היתה גם מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה, וגם מיוסף שפטפט ביצרו.

הגמרא מביאה עוד בענין זה: **אָמַר רָבָא, הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ שֶׁיִּבְדּוֹק בְּאַחֶיהָ**, משום שהבנים דומים לאחי האם, וראיה לדבר, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות ו כג) **'וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחוֹת נַחְשׁוֹן'**, מבארת הגמרא את הראיה, **מַמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר** – ממשמעות הכתוב שאמר שאלישבע היתה **'בַּת עַמִּינָדָב'**, האם **אִינִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲחוֹת נַחְשׁוֹן הִיא**, אם כן **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה מלמדנו הכתוב באומרו **'אֲחוֹת נַחְשׁוֹן'**, אלא **מִכָּאן** מוכח **שֶׁהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ שֶׁיִּבְדּוֹק בְּאַחֶיהָ**, ולכך הוסיף הכתוב ופירש שהיא אחות נחשון, לומר לך שלקחה לו לאשה מחמת שהיתה אחותו של נחשון שהיה נשיא למטה יהודה, ומתוך חשיבותו נשא את אחותו. וכן **תָּנָא** בברייתא, **רוֹב בָּנִים דּוֹמִין לַאֲחֵי הָאֵם**, ולכך יבדוק באחיה.

הגמרא חוזרת לענין שהובא לעיל (קט:) לגבי יהונתן ופסלו של מיכה: בתחילת ימי השופטים עדיין לא היה לשבט דן נחלה בארץ כפי הראוי להם, לכן שלחו חמשה אנשים לחפש להם נחלה, כשבאו סמוך לביתו של מיכה שמעו את יהונתן מדבר עם אדם אחר והכירו את קולו. ונאמר (שופטים יח ג) **'וַיָּסוּרוּ (שמה ויאמר)** [שָׁם] [–לביתו] **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אנשי דן לִיהונתן], מִי הֱבִיאֲךָ הֲלֹם וּמָה אַתָּה עֹשֶׂה בָּזֶה וּמַה לְּךָ פֹּה'**, כלומר, אצל מי אתה, ומה מלאכתך, ומה ניתן לך בשכרך, וכפלו לשונם ושאלוהו בשלשה אופנים, 'מי הביאך הלום' 'ומה אתה עושה בזה' 'ומה לך פה', מבארת הגמרא שנתכוונו לרמוז בשאלתם ובכפילות לשון זו על יחוסו למשה, ולכך תמהו ביותר על היותו כהן לעבודה זרה. **אָמְרוּ לוֹ, לַאו מֹשֶׁה קָא אָתֵית** – וכי לא ממשה באת, **דִּכְתִיב בֵּיהּ** כשניגש לסנה (שמות ג ה) **אַל תִּקְרַב 'הֲלֹם'**. ועוד, וכי **לַאו מֹשֶׁה קָא אָתֵית, דִּכְתִיב בֵּיהּ** כשנשלח לגאול את ישראל ממצרים (שם ד ב) **מַה 'זֶּה' בְיָדֶךָ**. ועוד, וכי **לַאו מֹשֶׁה קָא אָתֵית, דִּכְתִיב בֵּיהּ** (דברים ה כז) שהקב"ה אמר לו לאחר מתן תורה **וְאַתָּה 'פֹּה' עֲמֹד עִמָּדִי**, וכיון שאתה מזרעו כיצד **תַּעֲשֶׂה כֹּהֵן לַעֲבוֹדָה זָרָה**.

תשובת יהונתן לבני דן: **אָמַר לָהֶן** יהונתן, **כָּךְ מְקוּבָּלַנִי מִבֵּית אֲבִי אַבָּא** – משה, **לְעוֹלָם יַשְׁכִּיר אָדָם עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה וְאַל יִצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת**, ולכך אני כהן לפסל, לפרנסתי.

מבארת הגמרא: **וְהוּא** – יהונתן **סָבַר** שכוונת משה היתה שישכיר עצמו אף **לַעֲבוֹדָה זָרָה מֻמָּשׁ**, ובלבד שליבו לא יהיה לעבודה זרה. **וְלֹא הִיא** – אולם לא לכך נתכוין משה לדבר שיש בו איסור, **אֶלָּא** במה שאמר משה שישכיר עצמו **לַעֲבוֹדָה זָרָה** כוונתו היתה **עֲבוֹדָה שֶׁזָּרָה לוֹ** – כלומר אף אם הוא אדם חשוב והעבודה בזויה וזרה בעיניו, מכל מקום יעסוק בה ולא יצטרך לבריות.

הגמרא מביאה ראיה לדבר: **כִּדְאָמַר לֵיהּ רַב לְרַב כַּהֲנָא, נְטוֹשׁ נְבִילְתָא בְּשׁוּקָא וְשָׁקוֹל אַגְרָא** – הפשט נבילה בשוק לעיני כולם וטול שכר, **וְלֹא תֵּימָא נַבְרָא נַבְרָא אֲנָא וְוִילָא בִּי מִילְתָא** – ולא תאמר אדם חשוב אני וזול בעיני הדבר, אלא עשה אף זאת לפרנסתך.

הגמרא מספרת מה עלה בסופו של יהונתן: **בֵּינָן שָׁרָאָה דָּוִד שָׁמְטוֹן חָבִיב עָלָיו** – על יהונתן **בְּיוֹתֵר, מִינָּהוּ אחראי עַל הָאוֹצָרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברי הימים א' כו כד) **'וְשׁבוּאֵל בֶּן גֵּרְשֹׁם בֶּן מֹשֶׁה נָגִיד עַל הָאֹצָרוֹת'**, כלומר ממונה על האוצרות, וכל שאר הממונים היו תחתיו.

שואלת הגמרא: **וְכִי שְׁבוּאֵל שְׁמוֹ, וַהֲלֹא יְהוֹנָתָן שְׁמוֹ**, אם כן למה נאמר בפסוק 'ושבואל' בן גרשום וגו'. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, אכן יהונתן שמו, אך קראו הכתוב שבואל על שם **שֶׁשָּׁב לָאֵל בְּכָל לִבּוֹ** לאחר שהיה לו הרבה ממון.

שנינו במשנה: **וְהַבָּנִים אֶת הָאָב** נוחלין ומנחילין. מכך שלא כתבה המשנה 'הבנים והבנות את האב' וכו' למדה הגמרא שהבנים קודמים לבנות בירושת האב. שואלת הגמרא: **מְנָלָן** להקדים את הבנים לבנות. משיבה הגמרא: **דִּכְתִיב** (במדבר כז ח) **'אִישׁ כִּי יָמוּת וְגוֹ' וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ'**, מדייקת הגמרא: **טַעֲמָא** – הטעם שמעבירים את הנחלה לבתו הוא רק משום **דְּאֵין לוֹ בֵּן, הָא** – אולם אם **יֵשׁ לוֹ בֵּן, הֵבֵן קוֹדֵם**.

רב פפא דוחה דרשה זו ודורש את הפסוק באופן שונה: **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, אֵימָא** – שמא נאמר שיש לדרוש את הפסוק כך, **אִי אִיכָּא בֵּן לֵירוּת בֵּן** – אם יש רק בן ירש הבן, **אִיכָּא בַּת תֵּירוּת בַּת** – ואם יש רק בת תירש הבת, **אִיכָּא בֵּן וּבַת לֹא הַאי לֵירוּת וְלֹא הַאי לֵירוּת** – אך אם יש גם בן וגם בת שניהם לא ירשו. הקשה לו אביי, **וְאֶלָּא**

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אייר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש אודות הנקודות העיקריות דתורת החסידות והשקפתה, הנה לימוד תורת החסידות הוא ע"ד לימוד כל חלק וחלק שבתורה, ולמה הדבר דומה, לכשקודם שיתחיל בלימוד גמרא לאחר לימוד המשנה, ישאל לנקודות העיקרים דהגמרא וכו', אשר מובן שאפשר להעלות על הנייר ענין זה הן בנוגע לגמרא והן בנוגע לתורת החסידות. אבל מעולם לא ראיתי גישה כזו בהנוגע ללימוד הגמרא או ראשונים וכו'. ולדעתי אין זה נוגע כלל וכלל בלימוד תורת החסידות, אף שמובן שכל אחד מחפש לו דרך קצרה, ובמילא שואל, אפשר שכשילמוד וישיג נקודות העיקריות ילמוד תורה זו על רגל אחת.

במדה חשובה ימצא את הנקודות העיקריות דתורת החסידות והשקפתה, בשער היחוד והאמונה (תניא חלק ב'), מצות האמנת אלקות שבספר דרך מצותיך בכמה פרקים בשרש מצות התפלה שם, ובקונטרס לימוד תורת החסידות.

מַאן (כו') לֵירוּת – אם הבן והבת הקרובים ביותר אינם יורשים מי ירש, אָמוֹ בַּר קַשָּׁא דְּמָתָא לֵירוּת – וכי מושל העיר ירש.
מתרץ רב פפא: לא לזאת נתכוונתי, אלא הָכִי קָא אָמִינָא – כך אמרתי, אִיכָּא בֵּן וּבַת, לֹא הַאי לֵירוּת כּוּלֵּיהּ וְלֹא הַאי לֵירוּת כּוּלֵּיהּ – לא זה ירש הכל ולא זו תירש הכל, אֶלָּא כִּי הֲדֵדֵי לֵירְתוּ – אלא ירשו שניהם בשוה ולא יהיה הבן קודם לבת.
אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, לדבריך ששניהם שוים נמצא שהפסוק בא להשמיענו, שאף בשאין בן הבת יורשת. וְאַצְטְרִיךְ קְרָא לְאַשְׁמוֹעִינַן – וכי צריך הפסוק להשמיענו הֵיכָא דְּלֵית לֵיהּ אֶלָּא חַד בְּרָא לֵירְתִינְהוּ לְכוּלְּהוּ נִכְסֵי – שהיכן שאין לו אלא בן אחד ירש הוא את כל נכסיו, וכיון ששוים הבן והבת בשני בנים, לא צריך לחדש שכשהיא לבדה היא יורשת את הכל, ואם כן למה נכתב פסוק זה.
מתרץ רב פפא: וְדִלְמָא הָא קָא מַשְׁמַע לָן דְּבַת נַמִּי בַּת יְרוּשָּׁה הִיא – שמא פסוק זה בא להשמיענו שבת גם היא בכלל היורשים.
דוחה אביי: הַהוּא – דין זה שבת בכלל היורשים היא, מַ'וְכָל בַּת יֹרֶשֶׁת נַחֲלָה' (במדבר לו ח) נַפְקָא – הוא נלמד, ואם כן הפסוק 'ובן אין לו' וגו' מיותר כדי להשמיענו שהבן קודם לבת.
הגמרא מביאה מקורות נוספים לכך שיש להקדים את הבן לבת בירושה: רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר מֵהָכָא – מכאן זה נלמד, כשתבעו בנות צלפחד חלק בנחלת הארץ אמרו למשה (שם כז ד) 'לָמָּה יִגָּרַע שֵׁם אָבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֵּן', ויש לדייק, טַעְמָא – הטעם שתבעו לעצמן נחלה הוא רק משום דְּאֵין לוֹ בֵּן, הָא יֵשׁ לוֹ בֵּן – אם היה לאביהם בן, לא היו תובעות חלק לעצמן שכן הַבֵּן קוֹדֵם לבת.
דוחה הגמרא: וְדִלְמָא בְּנוֹת צְלָפְחָד הוּא דְּקָאֲמַרַן הָכִי – שמא הם שאמרו כך, משום שחשבו שהבן קודם, אך לאחר מכן נִיתְּנָה תּוֹרָה, וְנִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה שהבן והבת שוים, ואם כן אין להביא ראיה מדבריהם. לכך אומרת הגמרא, אֶלָּא מְחַוְּורְתָּא בְּרַשְׁנִין מֵעִיקָּרָא – אלא ברור כפי שתירצנו בתחילה, שקדימת הבן לבת נדרשת מהפסוק 'אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ' וגו'.
הגמרא מביאה מקור נוסף לדין זה: וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא, לענין עבד כנעני נאמר (ויקרא כה מו) 'וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם', וגו', ומכך שלא נאמר 'לזרעכם' הכולל אף בת, משמע שכשיש בנים רק בְּנֵיכֶם נוחלים וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם.
שואלת הגמרא: אֶלָּא מֵעַתָּה לפי דבריך מה שנאמר לענין מזוזה (דברים יא כא) 'לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְּנֵיכֶם' וגו', הָכִי נַמִּי – וכי כך גם משמעות הפסוק 'בְּנֵיכֶם' וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם, ורק הבנים נתברכו. משיבה הגמרא: בְּרָכָה שַׁאנִי, כיון שנאמרה לכלל ישראל, ואף שבתוב בניכם הכוונה גם לבנות, אולם לענין נחלה אם כוונת הכתוב אף לבנות היה לו לכתוב 'זרעכם'.
שנינו במשנה: וְהָאַחִין מִן הָאָב נוֹחֲלִין וּמַנְחִילִין וְכוּ'.
מבררת הגמרא: מְנָלָן שרק האחים מן האב ולא האחים מן האם.
מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּה אַתְיָא אַחָוָה אַחָוָה מִבְּנֵי יַעֲקֹב – דבר זה נלמד מבני יעקב, שנאמר בהם (בראשית מב יג) 'וַיֹּאמְרוּ' וגו' אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד' וגו', ואף כאן בפרשת נחלות נאמר 'וְנִתְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו', ולומדים בגזירה שוה מַה לְּהַלָּן – בבני יעקב, כוונת התורה בתיבה 'אחים' לאחים מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאֵם, אַף כָּאן כוונת התורה בתיבה 'לאחיו' לאחים מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאֵם.
מקשה הגמרא: וְלָמָּה לִי גזירה שוה זו, והרי 'מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ' כְּתִיב (במדבר כז יא), ומתיבת 'ממשפחתו' דורשים, שרק מִשְׁפַּחַת הָאָב קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, אך מִשְׁפַּחַת הָאֵם אֵינָהּ קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה לענין ירושה, ואינם יורשים זה את זה.
מתרצת הגמרא: אֵין הָכִי נַמִּי – אכן אינו צריכים כאן גזירה שוה זו, וְכִי אִיתְּמַר דְּרַבָּה – ומה שאמר רבה את הגזירה שוה, לְעָנְיַן יְבוּם אִיתְּמַר, שרק אחים מהאב יכולים לייבם ולא אחים מן האם.
שנינו במשנה: וְהָאִישׁ אֶת אִמּוֹ וְכוּ'.
מבררת הגמרא: מְנָא הָנֵי מִילֵּי – שהבן יורש את אמו, ושקודם הוא לבת אף בירושת האם.
מבארת הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנָן, שהרי אינה יכולה לשאת שפחה. שָׂדֶה אֲחוּזָּה נַמִּי – ואף לענין שדה אחוזה אינו נחשב בקרוב יותר מהבת, שאף הבת ראויה לפדות את השדה, שהרי כל הטעם שהבן עדיף מהאח ואחיו של המקדיש אינו פודה מַהָאי פִּירְקָא נוּפְתָּה הוּא – אינו אלא מחמת פירכא זו, דְּהָא קַיְימָא לֵיהּ לְתַנָּא בְּלוֹם יֵשׁ יְבוּם אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין בֵּן – שהרי אין לאח דין יבום אלא כשאין בן, וכשם שלענין יבום מצאנו שהבן קרוב מהאח, אף לענין שדה אחוזה אומרים כן, וכיון שאף הבת קרובה מהאח ביבום, שכן כשיש בת אין יבום, אינו קודם לה אף בשדה אחוזה.
ומחמת דחיה זו פושטת הגמרא: אֶלָּא מְחַוְּורְתָּא בְּרַשְׁנִין מֵעִיקָּרָא – אלא ברור כפי שתירצנו בתחילה שקדימת הבן לבת נדרשת מהפסוק 'אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ' וגו'.
הגמרא מביאה מקור נוסף לדין זה: וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא, לענין עבד כנעני נאמר (ויקרא כה מו) 'וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם', וגו', ומכך שלא נאמר 'לזרעכם' הכולל אף בת, משמע שכשיש בנים רק בְּנֵיכֶם נוחלים וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם.
שואלת הגמרא: אֶלָּא מֵעַתָּה לפי דבריך מה שנאמר לענין מזוזה (דברים יא כא) 'לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְּנֵיכֶם' וגו', הָכִי נַמִּי – וכי כך גם משמעות הפסוק 'בְּנֵיכֶם' וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם, ורק הבנים נתברכו. משיבה הגמרא: בְּרָכָה שַׁאנִי, כיון שנאמרה לכלל ישראל, ואף שבתוב בניכם הכוונה גם לבנות, אולם לענין נחלה אם כוונת הכתוב אף לבנות היה לו לכתוב 'זרעכם'.
שנינו במשנה: וְהָאַחִין מִן הָאָב נוֹחֲלִין וּמַנְחִילִין וְכוּ'.
מבררת הגמרא: מְנָלָן שרק האחים מן האב ולא האחים מן האם.
מבארת הגמרא: אָמַר רַבָּה אַתְיָא אַחָוָה אַחָוָה מִבְּנֵי יַעֲקֹב – דבר זה נלמד מבני יעקב, שנאמר בהם (בראשית מב יג) 'וַיֹּאמְרוּ' וגו' אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד' וגו', ואף כאן בפרשת נחלות נאמר 'וְנִתְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְאֶחָיו', ולומדים בגזירה שוה מַה לְּהַלָּן – בבני יעקב, כוונת התורה בתיבה 'אחים' לאחים מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאֵם, אַף כָּאן כוונת התורה בתיבה 'לאחיו' לאחים מִן הָאָב וְלֹא מִן הָאֵם.
מקשה הגמרא: וְלָמָּה לִי גזירה שוה זו, והרי 'מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ' כְּתִיב (במדבר כז יא), ומתיבת 'ממשפחתו' דורשים, שרק מִשְׁפַּחַת הָאָב קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, אך מִשְׁפַּחַת הָאֵם אֵינָהּ קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה לענין ירושה, ואינם יורשים זה את זה.
מתרצת הגמרא: אֵין הָכִי נַמִּי – אכן אינו צריכים כאן גזירה שוה זו, וְכִי אִיתְּמַר דְּרַבָּה – ומה שאמר רבה את הגזירה שוה, לְעָנְיַן יְבוּם אִיתְּמַר, שרק אחים מהאב יכולים לייבם ולא אחים מן האם.
שנינו במשנה: וְהָאִישׁ אֶת אִמּוֹ וְכוּ'.
מבררת הגמרא: מְנָא הָנֵי מִילֵּי – שהבן יורש את אמו, ושקודם הוא לבת אף בירושת האם.
מבארת הגמרא: דְּתָנוּ רַבָּנָן,

אגרות קודש

ב"ה, י"א אייר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מר"ח אייר, נעם לי לקרות בו אשר יש לו קביעות עתים בלימוד נשמתא דאורייתא, כלשון הזהר הק' היא פנימיות התורה, אשר בדורנו זה נתגלתה בתורת החסידות.

ובודאי ע"פ דבר משנה לא המדרש עיקר אלא המעשה, משתדל ככל יכולתו לשמור הדרכותי' ומנהגי'.

אשר אחד היסודות בהם היא אהבת ישראל, שזה מביא את החסיד האמיתי ואותו המשתדל להיות חסיד כדבעי, להפיץ תורה זו ועניני' בסביבתו הקרובה ואפילו הרחוקה.

ובמה שכותב אשר מרגיש הוא שינויים במצב רוחו בהנוגע לעבודת השי"ת ואהבתו. הנה אל יפול לבו על זה חס ושלום, וכמבואר בתניא ובכמה מקומות בתורת החסידות, אשר הנ"ל בא במלחמת

המשך בעמוד ריח